

447.

Av herr **Sköld m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 97, angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten.*

I det läge, vari vårt lands befolkningsfråga just nu befinner sig, med de svårigheter, som föreligga för beredande av försörjningsmöjligheter åt alla landets innebyggare, har i det allmänna sökandet efter nya tillfällen till expansion av landets näringsliv den frågan väckts, om icke vid jordbruket plats och livsuppehälle skulle kunna beredas åt ytterligare en del av landets befolkning. Man har därvid i kanske främsta rummet tänkt på möjligheterna att lägga ny jungfrulig jord under plogen. I ett land som Sverige, där endast omkring en tiondel av arealen är odlad, förefaller det också naturligt, att nyodlingar i stor utsträckning skulle kunna ske. Åtskilligt talar emellertid för, att en kolonisation i större skala är synnerligen oekonomisk och att de något så när ekonomiska nyodlingsmöjligheterna äro starkt begränsade. Dessa senare böra givetvis utnyttjas. I övrigt torde i stort sett en stegring av den icke odlade jordens tillskott till landets försörjning för närvarande bättre vinnas genom betesförbättringar och skogskultivering.

Det finnes emellertid ännu en väg, varigenom ökade försörjningsmöjligheter vid jordbruket skulle kunna beredas: genom styckning av vissa delar av den redan odlade jorden och bildandet av självständiga mindre jordbruk. Otvivelaktigt är nämligen, att på så sätt göres jordbruket både mera arbetskrävande och mera kapitalintensivt, varigenom ökade arbetstillfällen skapas. Men naturligtvis kan ej varje slag av arbete eller kapitalanvändning betraktas som nyttig för landet. Detta beror givetvis på, om ersättningen för arbetet blir lika stor som förut och om förräntning av kapitalet sker. Frågan huruvida det mindre eller det större jordbruket skall ur ekonomisk synpunkt ges företräde, sammanhänger i viss mån med konjunkturerna för å ena sidan animaliska produkter och å andra sidan spannmål. Under de närmast föregående åren ha konjunkturerna gett utslag till den animaliska produktionens fördel; just nu gäller snarast motsatsen. Det torde likväl icke vara riktigt att låta ett tillfälligt läge alltför mycket inverka på vad som skall uträttas. Man får något taga hänsyn till, att det svenska jordbrukets läge rent världsekonomiskt sett i innevarande tid måste komma att förlägga tyngdpunkten av sin produktion till det animaliska området. Härtill komma vissa andra omständigheter, som göra att det mindre jordbruket kan stå sig i konkurrensen med

Jordbruksnybildning som medel för vinnande av nya försörjningsmöjligheter.

det större i åtskilliga situationer. Dess produktion är mera mångsidig, varjämte en större del därav användes av jordbrukaren in natura, varigenom det blir mindre känsligt för konjunkturväxlingar. Men vidare skola konjunkturerna ha blivit mycket svåra, innan den mindre jordbrukarens egen arbetskraft per år räknat ger mindre utbyte än en lantarbetares, emedan den självständige brukaren alltid uträttar en mängd värdeskapande ting vid sidan om det mera ordinarie arbetet, varför nationalekonomiskt sett en minskad arbetseffekt icke uppstår. Men även vad kapitalet angår, är vägen åtminstone på längre sikt räknat ganska lång till en nationalekonomisk förlust genom bristande förräntning av det i det mindre jordbruket nedlagda kapitalet. Ty det mindre jordbruket verkar starkt kapitalbildande. Förbättringar i fastighetens eller driftsinventariernas tillstånd ske ständigt. Värden skapas, som annars icke skulle ha uppstått. Då i den mån försörjningsmöjligheterna minskas den bristande förräntningen i första hand träffar detta kapital, kan man egentligen icke tala om någon verklig förlust för folkhushållet. Det föreligger sålunda en viss presumption för, att det mindre jordbruket nationalekonomiskt sett i världshushållningens nuvarande läge icke är sämre ställt än det större jordbruket. Men socialt sett är det ofantligt överlägset, icke blott därigenom att flera försörjningsmöjligheter skapas utan även genom det större oberoende och den ökade trygghet, en självständig brukare har i jämförelse med lönearbetaren.

Nu kommer det kanske att invändas, att det åtminstone finnes en sak, som talar för att en parcellering av jordbruksjorden icke är ekonomiskt fördelaktig, nämligen att en dylik jordbruksnybildning icke i någon större utsträckning skett utan bistånd från statens sida. Vore densamma lönande, skulle utvecklingen genom den fria företagsamhetens ingripande mer eller mindre snabbt fortskridit åt detta håll. Häremot kan emellertid med fog sägas, att då de personer, som kunna komma ifråga som nya självständiga jordbrukare, dels själva äga rätt litet kapital och dels av naturliga skäl tillhöra sådana sociala lager i samhället, för vilka den personliga dugligheten icke räcker såsom säkerhet för kredit, äro möjligheterna att i fria marknaden uppbringa det erforderliga kapitalet begränsade av andra grunder än verksamhetens lönsamhet. Med andra ord sagt, kapitalets rörlighet avtager inom detta näringsområde, varför de vanliga nationalekonomiska betraktelsesätten förlora en del av sin giltighet. I denna omständighet ligger det starkaste ekonomiska skälet för ett statens ingripande till jordbruksnybildningens befrämjande.

*Jordfrågans
läge.*

Efter de meningsbrytningar, som i anledning av socialdemokratiska motioner förekommo vid 1924 och 1925 års riksdagar beträffande jordfrågan, enades man om att till en början försöka befordra såväl jordbruksnybildningen som den s. k. arrendefrilösningen på frivillighetens väg, medan längre gående tvångsåtgärder gjordes beroende av det framtida behovet.

Då förutsättningen för genomförandet av jordbruksnybildning är tillgång på jord och kapital, inneburo de riktlinjer för frågans behandling, som antogos 1925, givetvis ingenting annat än att det nödiga kapitalet skulle staten tillhandahålla; jorden däremot skulle i vanlig ordning inköpas från privata jordägare, varjämte en effektiv organisation borde skapas för statens kapital- och jordförmedlande verksamhet. Frågan om den publika jordens användning för egnahemsändamål berördes icke i detta sammanhang; den är dessutom f. n. föremål för särskilda utredningar.

Regeringens förevarande förslag (prop. nr 97) är följaktligen svaret på 1925 års riksdagsskrivelser och resultatet av den på grund därav av föregående regering igångsatta utredningen. Förslaget bygger i allt väsentligt på den hittillsvarande statsunderstödda egnahemsrörelsen, från vilken det för övrigt rätt litet skiljer sig.

Organisationsmässigt äro hushållningssällskapens egnahemsnämnder fortfarande avsedda att utgöra de verkställande huvudorganen, som ha till uppgift att förmedla lån och jord. Dessa uppgifter ha de haft även förut. Visserligen äro jordförmedlingsuppgifterna mera utförda i det föreliggande förslaget, men däri ligger föga garanti för att nämndernas deltagande i jordförmedlingsverksamheten blir annorlunda, än vad det hittills varit, nämligen i stort sett obefintligt. Huruvida den något utvidgade kommunala ombudsinstitutionen skall medföra någon förbättring häri, är även rätt ovisst. Som nu skola föreningar och bolag få uppträda som låne- och jordförmedlare, varjämte allt fortfarande huvudparten av jordförmedlingsverksamheten torde komma att ligga utanför de författningsenliga organisationerna. Det enda nya i detta organisationsförslag är, att den centrala ledningen av egnahemsverksamheten göres mera effektiv genom egnahemsbyråns förvandlande till en egnahemsstyrelse och att det statliga inflytandet på egnahemsnämnderna stärkes.

Intet ont hade ju varit att säga om ett bibehållande av i det väsentliga den nuvarande organisationen, om den fungerat utan anmärkning. Så är likväl icke fallet. Detta gäller i stort sett icke låneförmedlingen men väl jordförmedlingen. Här ha enskilda, egnahemsverksamheten ovidkommande, ja densamma rakt motsatta intressen gjort sig breda till såväl det allmännas som egnahemsläntagarnas nackdel. Egnahemsverksamheten har utnyttjats till enskild vinning, varav följt att de medel, som från det allmännas sida anslagits för egnahemsändamål, icke kommit sitt syfte till godo och egnahemsläntagare utsatts för både förluster och andra vedervärdigheter. Sålunda kan det icke vara i det allmännas intresse, att en bank bildar egnahemsbolag för att avveckla förlustbringande jordbruksengagemang, ej heller kan det vara rimligt, att enskilda egendomsjobbare tillåtas att bedriva en osund rörelse med stöd av statens egnahemsanslag. Det föreliggande förslaget synes likväl icke erbjuda några säkra garantier mot dylikt.

*Egnahems-
verksamhetens
organisation.*

Fråga är, om det icke varit bäst att helt skilja låneförmedlingen och jordförmedlingen åt. Den förra är en helt och hållet kreditförmedlande verksamhet av ett enkelt och rätlinigt slag. Annat är det med jordförmedlingen, där de sociala intressena, de personliga förutsättningarna och initiativkraften spela en oerhört mycket större roll. Men må det vara med denna sak hur det vill, så mycket är likväl säkert, att våra hushållningssällskap aldrig komma att bli några lyckliga jordförmedlare. De ha så många andra uppgifter, deras tjänstemän likaså. Därför vore det bäst, om åtminstone jordförmedlingen kunde läggas i händerna på en fristående och autonom myndighet ute i länen av t. ex. skogsvårdsstyrelsernas struktur med egna för detta speciella ändamål inriktade tjänstemän. Härigenom skulle helt säkert hela egnahemsverksamheten komma in på sundare banor, och dessutom skulle denna verksamhet kunna komma att få någon betydelse för arrendefrilösningen, vilket den troligen annars icke får. Låneförmedlingen borde helt ligga i en offentlig myndighets hand; någon hjälp från privat håll är här helt onödig. I fråga om jordförmedlingen vore det däremot mera befogat, att det enskilda initiativet i form av för egnahems sakens befrämjande stiftade sammanslutningar finge medverka, ehuru under en långt skarpare kontroll från det allmännas sida, än vad hittills skett och enligt föreliggande förslag avses.

När man finner den föreslagna organisationen behäftad med sådana svagheter, som ovan påpekats, låge det väl närmast till hands att påyrka avvisande av propositionen och utarbetande av ett nytt förslag. Då propositionen emellertid i vissa avseenden utgör ett gott framsteg och då tidsläget kräver, att åtgärder till förbättrade förhållanden för jordbruksnybildningen vidtagas och ett uppskov därför kan vålla skada, torde det vara riktigare att i stället försöka uppnå sådana förbättringar i föreliggande förslag, som borttaga dess värsta brister. Att därvid gå så långt som önskligt vore, d. v. s. till framläggande av förslag om en organisation enligt de riktlinjer, som ovan antytts, låter sig icke göra, emedan tillräcklig utredning härutinnan icke föreligger. Särskilt synas de åtgärder, som erfordras för ett avkopplande av hushållningssällskapen från egnahemsverksamheten, så pass invecklade, att riksdagen icke lämpligen därvidlag kan handla utan stöd av utredning. Men ett tillstyrkande av regeringsförslaget med de ändringar, som här komma att föreslås, innebär icke att denna fråga härmed får anses löst. I stället torde snarast åtgärder böra vidtagas för utarbetande av förslag till en mera effektiv organisation av egnahemsverksamheten.

De ändringar, som nu böra framföras, torde i stället främst böra gå ut på att skapa anordningar för att stävja den icke önskvärda verksamhet, som av enskilda jordstykare samt kanske även vissa låneförmedlande bolag hittills bedrivits. Endast härigenom kan den stora allmänhetens förtroende för egnahemsverksamheten vinnas. Härvid bör bl. a. så ordnas, att det skapas säkerhet för att såsom låneförmedlare icke förekomma andra

föreningar och bolag än sådana, vars tillvaro helt dikteras av intresse för egnahemsverksamhetens befrämjande och ej av andra motiv. Till den ändan bör strängt tillses, att vinstmöjligheter för enskilda uteslutas. I detta avseende torde först och främst böra föreskrivas, att dylika låneförmedlare icke få bedriva någon annan verksamhet än att vara organ för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, ty endast härigenom kan det kontrollerande organet få full överblick över affärstransaktionerna. Dylik bestämmelse skall här nedan föreslås. För att icke förtäckt vinstutdelning må kunna äga rum genom fastställandet av orimliga löner och arvoden eller därigenom, att intressenter tillförsäkras otillbörliga fördelar vid t. ex. styckningsföretags realiserande, torde i egnahemsstyrelsens instruktion böra intagas åläggande för nämnda styrelse att även i detta avseende hålla vederbörande under sträng uppsikt. För att underlätta denna kontroll skall här nedan jämväl föreslås viss anmälningsplikt för jordstyckare. Den värsta skada, som här påtalade verksamhet har medfört, är emellertid icke, att staten fått se de medel, som anslagits för egnahemsverksamhetens befrämjande, få en oriktig användning. Än värre har den verkat för egnahemslåntagarna. Då det i många fall tillgått så, att enskilda jordstyckare inköpt en egendom, styckat den och försålt lotterna till jordsökande, innan egnahemsnämnderna fått tillfälle att pröva företagets lämplighet i och med ansökan om egnahemslån, har den jordsökande ofta kommit in i en för honom ruinerande affär, utan att de organ, som bära ansvaret för egnahemsverksamhetens bedrivande, blivit i tillfälle att ställa saken till rätta. Givet är, att egnahemsnämnderna även genom ett sådant förfarande i vissa fall fått sin prövningsfrihet beskuren vid behandling av låneansökningar. Vad som nu sagts om enskilda jordstyckare, gäller ofta även om t. ex. egnahemsbolag. För att sätta de inför det allmänna ansvariga organen i tillfälle att från början följa jordstyckningsföretagen bör därför stadgas skyldighet för jordstyckare samt egnahemsföreningar och bolag att till vederbörande ingiva preliminära styckningsplaner redan innan styckningslotterna utbjudas till försäljning. Härav bör likväl icke följas, att dylika planer skola godkännas, innan styckningen får fullföljas. Ingripandet från de officiella organen bör, då sådant finnes erforderligt, i stället ske genom förhandlingar. I detta sammanhang torde något böra beröras tjänstemännens hos hushållningssällskapen ställning till egnahemsverksamheten. Helst skulle man ju önskat, att desamma kunde anlitas såsom hjälpare och rådgivare åt egnahemslåntagarna i fråga om jordanskaffningen. Men otvivelaktigt stöter detta på motstånd hos åtskilliga hushållningssällskap, då fråga bleve om en rådgivande verksamhet i samband med förvärvandet av egnahemslott från enskild jordstyckare. Tjänstemannen skulle bli partisk till den ena partens förmån. Men låt vara att man kanske inte kan påräkna, att hushållningssällskapens tjänstemän skola stå på egnahemslåntagarnas sida, så måste det dock krävas, att de icke låta sig begagnas som den enskilde jordstycka-

rens ombud. Det har väckt en pinsam uppmärksamhet, att på sina håll hushållningssällskaps konsulenter utfärdat intyg för enskilda jordstyeckare på att styckningslotter varit lämpliga, priserna skäliga samt utsikterna att gå i land med småbruken i fråga goda, då det sedermera visat sig, att hela styckningsföretaget varit ett äventyr. Hushållningssällskapens opartiskhet vid låneförmedlingen har satts i fråga till egnahemsverksamhetens men. Det bör därför krävas, att åtminstone de hushållningssällskapens tjänstemän, som hava att tillhandagå egnahemsnämnden, förbjudas åtaga sig uppdrag för enskilda jordstyeckare. I det föregående har en fråga berörts, som förtjänar närmare övervägande, nämligen behovet av råd och handledning åt egnahemslåntagarna. Dessa senare äro i stort behov därav. De flesta stå synnerligen oerfarna inför ett fastighetsköp med små möjligheter att tillvarataga sina egna intressen, varför de ofta också bli lurade. De äro även i behov av råd för fastighetens bebyggande, för jordbrukets igångsättande o. s. v. De behöva därför vid sin sida en kunnig rådgivare. Att de skola få den nödiga hjälpen från låneförmedlaren går såsom ovan påpekats tydligen icke. Det som vore den bästa lösningen i förevarande fall, skulle vara, om de mindre jordbrukarna genom sina egna organisationer toge hand om den nye kollegan och gäve honom det nödiga stödet. Så gör man i Danmark och i viss mån även i Finland. Den utvägen är omöjlig här i landet, då våra mindre jordbrukare i stort sett icke ha några härför lämpade organisationer. Frågan är därför, om icke det skulle vara till ofantligt gagn för egnahemsverksamheten, om i varje län kunde utses åtminstone en kunnig och intresserad person att vara egnahemsstyrelsens ombud med uppgift att tillvarataga egnahemslåntagares intressen och bistå dem med råd och dåd. Särskilt nödvändig är tillgången till dylik rådgivare för arrendatorer, som önska friköpa sina arrendegårdar. Erfarenheterna vid tillämpningen av den s. k. ensittarlagen har klart visat betydelsen härav. Samtidigt skulle egnahemsstyrelsen få ett effektivt organ för sin kontroll över verksamheten ute på fältet. Ett dylikt ombudsmannaskap skulle säkerligen kunna skötas såsom bisyssla. Hushållningssällskapens tjänstemän borde i allmänhet icke utses härtill, men väl kunde man tänka på någon praktiskt inriktad lärare vid lantmannaskola eller dylikt. Förslag kommer här nedan att framställas om anvisandet av medel till detta ändamål. De närmare villkoren för anslaget användning torde böra utformas av utskottet.

*Statsåtgärder-
nas form.*

Sedan nu den föreslagna egnahemsorganisationen, d. v. s. organet för statens ingripande, berörts, torde det vara nödigt att något syssla med det reella innehållet i statens egnahemsverksamhet, nämligen kapitalförsörjningen. Härvid är då att märka, att kapitalet föreslås skola tillföras verksamheten i stort sett på samma sätt som hittills. Det skall ske genom egnahemslån och premielån efter hittills gällande grunder, genom jordanskaffningslån och förlagslån för jordförmedlingen, varvid tillkommit

den nyheten, att staten skall stå risken för hushållningssällskaps jordförmedling, varigenom man väl hoppas, att denna jordförmedlingsverksamhet skall bli livligare, än vad hittills varit fallet. Att i övrigt anordningarna äro oförändrade behöver icke ge rum för anmärkning, enär desamma ju under den förflutna tiden ständigt anpassats efter vad som erfarenheten visat vara det bästa. En sak är emellertid en verklig nyhet, och det är de s. k. tilläggslånen, varigenom den skall kunna erhålla statens ekonomiska stöd, som vill köpa mera jord för att göra ett ofullständigt jordbruk besutet. Detta är en värdefull reform. Härigenom skapas tillfälle att på det minsta motståndets väg öka antalet självständiga jordbrukare väsentligt med trygghet för goda personliga förutsättningar hos desamma och med en god ekonomisk grund. Allenast denna sak är tillräcklig för att man skall önska ett positivt resultat av det föreliggande förslaget trots dess svagheter i övrigt.

Med vidtagande av de förändringar i och tillägg till de föreslagna bestämmelserna rörande egnahemsverksamheten, vilka huvudsakligen syfta till dels att förhindra ett utnyttjande av denna verksamhet i enskilt vinstsyfte och dels att giva egnahemslantagaren kraftigare handledning för egnahemsuppgiftens genomförande, bör det föreliggande förslaget kunna i jämförelse med vad nu gäller medföra nya möjligheter för jordbruksnybildning i landet, varjämte de ekonomiska tillfällena till nyodling härigenom kunna i större utsträckning utnyttjas och en något vidsträcktare arrendefrilösning genomföras. De utredningar, som skett, visa också, att möjligheterna att på frivillighetens väg skaffa jord icke äro små, då det gäller jordbruksnybildningen i egentlig mening. Att åtskilligt kan utträttas för arrendefrilösning utan tvångslagstiftning är också tydligt. Men i vad mån den s. k. tilläggskolonisationen, för vilken som ovan nämnts former nu skapats, skall kunna bli vad den borde bli utan stöd av en expropriationslagstiftning är högst osäkert. Nog torde det här rätt snart komma att visa sig behov av kraftigare åtgärder.

*Förslagets
räckvidd.*

Men utöver ändamålsenliga anordningar och tillgång på jord fordras dock ännu en sak: att staten ställer nödigt kapital till förfogande. I propositionen föreslås, att även under 1929 skall Kungl. Maj:t ha rätt att bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 18 miljoner kronor, varav 12.5 till jordbrukslägenheter och 5.5 till bostadslägenheter. Trots det att institutet med tilläggslån kommer till och kräver vissa belopp och trots att man förmodar, att genom de nya bestämmelserna arrendefrilösningen med tillhjälp av egnahemslån skall ökas, skulle icke mera medel stå till förfogande för nämnda år än förut. Detta måste medföra, att egnahemsverksamheten i övrigt skall minskas och icke ökas. Då är verkligen föga vunnet med att genomföra bättre bestämmelser. På grund härav kommer här nedan att framställas förslag om utökning av ovannämnda rätt att

*Kapitalbe-
hovet.*

bevilja lån ur egnahemslånefonden från föreslagna 18 miljoner kronor till det av kolonisations-sakkunniga äskade beloppet eller 20 miljoner kronor, varav 14.5 till jordbrukslägenheter och 5.5 till bostadslägenheter. I överensstämmelse härmed föreslås anslaget till premielån höjt från 725,000 kronor till 800,000 kronor. Även dessa belopp torde vara otillräckliga, men man bör nog avvakta någon erfarenhet om det nya systemets verkningar, innan ytterligare ökning av medelanvisningarna beslutas.

Lantarbetares
och andra
obemedlades
jordfråga.

Men även om man tror sig ha anledning att hoppas på en ökad jordbruksnybildning och därmed på tillkomsten av en mängd nya självständiga jordbruk genom den tillämnade reformen, får man icke blunda för faktum, att de nya jordbrukarna ingalunda komma att rekryteras ur de arbetslösa leder. Ej heller skapas härigenom några möjligheter för lantarbetare eller andra medellösa jordsökande att få sig jord att bruka. För ett framgångsrikt genomförande av en jordbruksegnahemsbildning enligt förslaget torde krävas, att den nye jordbrukaren själv besitter ett kapital om fyra å femtusén kronor. En dylik konsekvens är icke i och för sig ofördelaktig. Härigenom vinnes nog i många fall också, att de personliga förutsättningarna bliva goda. De gynnsamma verkningarna med avseende på lättandet av arbetslösheten bli icke mindre, enär de nya jordbrukarna oftast få lämna andra yrken för att ägna sig åt den nya uppgiften, varför i deras ställe plats beredes åt andra. Man frågar sig likväl, om det är riktigt att stanna härvid. Otvivelaktigt finnes det mången lantarbetare eller annan person med god kännedom om jordbruket, som ivrigt önskar att få jord att bruka och som därför äger mycket goda förutsättningar men som icke har den ekonomiska ställning som kräves för genomförandet av en egnahemsbildning i den vanliga ordningen. Vore det icke ett allmänt intresse att även för dessa jordsökande öppna en väg till jorden? Att lösa detta problem är svårt. Åtskilliga förslag ha härutinnan sett dagen. Sålunda har ifrågasatts om en lösning icke skulle kunna vinnas genom ett utvecklande av premielånesystemet, än vidare har föreslagits, att dylika obemedlade borde kunna erhålla lån till t. ex. jordbrukets hela värde och på ännu billigare villkor än vanligt. Dessa uppslag äro givetvis förtjänta av att undersökas, ehuru åtskilligt talar för att svårigheterna icke därmed vore ur världen. Man har t. ex. anledning frukta, att på dessa vägar urvalet av de jordsökande icke bleve så noggrant, att icke många misslyckanden komme att inträffa till elände för de jordsökande, till förlust för staten och till egnahemssakens skada. Kronoparkskolonisationen har i detta avseende vissa lärdomar att ge. Därför böra även andra vägar undersökas för möjliggörande av jordanskaffning åt mindre bemedlade. Malmöhus läns egnahemsförening har i sitt yttrande över kolonisations-sakkunnigas förslag pekat på en bestämmelse i 1919 års kungörelse rörande jordförmedlingsfonden om rätt för jordförmedlare att överlåta lägenhet åt jordsökande på arrende, vilken bestämmelse av såväl de sakkunniga som Kungl. Maj:t

uteslutits ur föreliggande förslag utan motivering. Denna bestämmelse har aldrig tillämpats, säkerligen därför att särskilda medel icke för detta ändamål stått till förfogande. Fråga är emellertid, om det icke skulle vara möjligt att på denna väg göra det möjligt för den mindre bemedlade att lösa sin egnahemsfråga. Om en särskild del av anvisningarna ur egnahemslånefonden ansloges för detta ändamål, om låneförmedlaren finge rätt att utarrendera styckningslotter på t. ex. femton år med rätt för arrendatorn att vid arrendetidens slut övertaga lägenheten som egnahem, skulle säkert åtskilliga komma att begagna detta tillfälle. Den nye jordbrukaren skulle då icke behöva annat kapital än för uppsättningen av driftsinventarierna, och han skulle under arrendetiden beredas tillfälle att skaffa sig den ekonomiska ställning, som är nödvändig för att han senare skall kunna övertaga jordbruket med äganderätt.

Någon verkligt obemedlad skulle givetvis ej ha stora möjligheter å denna väg heller. En dylik arrendator måste tydligen disponera över ett å två tusen kronor för att kunna komma något så när hyggligt i gång. Att finna en lösning av den verkligt obemedlades jordfråga är otroligt svårt. Emellertid är det tydligt, att i det gamla torpsystemets tid åtskilliga från början alldeles obemedlade lantarbetare på denna väg lyckades att svinga sig upp till självständiga jordbrukare, vilket förhållande kanske är värt att närmare övertänka. Frågan är om det icke vore möjligt även i våra dagar för lantarbetaren med de tomma men starka händerna att på en liknande väg nå fram till det egna jordbruket. Torpsystemet finnes i stort sett icke mer. Många större och medelstora jordbrukare i trakter, där brist på arbetskraft för jordbruket föreligger, skulle nog önska att kunna återuppliva torpen, men bristen på kapital lägger hinder i vägen. Säkerligen finns det också åtskilliga lantarbetare, som gärna skulle utbyta sin ställning som stattare mot ett torp, där han kunde genom att så småningom skaffa sig ett värdefullt lösbo lägga grunden till en mera självständig ställning. Kanske det därför icke vore ur vägen att undersöka möjligheterna för att staten gäve jordägare lån till rimliga villkor för uppförande av torp mot villkor att torpet utlämnades åt någon torpare enligt t. ex. arrendelagens bestämmelser om s. k. sociala arrenden.

Det är nödvändigt, att statsmakterna icke slå sig till ro med det ordnande av egnahemsfrågan, som nu föreslås. Något bör göras för att vinna en lösning även av spörsmålet om den obemedlades jordfråga. Därför böra, samtidigt med att egnahemsverksamheten i övrigt nu regleras, åtgärder vidtagas för en utredning av denna fråga, varvid de uppslag som här framförts likaså även andra böra övervägas. En dylik utredning skall här påkallas.

Med stöd av vad nu anförts hemställas

att riksdagen ville *dels* bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 97 med följande ändringar och tillägg:

1:o de under punkt 1) i propositionens yrkande upp-

tagna kungörelserna ändras i överensstämmelse med bilaga till denna motion

2:o) anvisas för anställande i länen av ombud för egnahemsstyrelsen ett *extra anslag* av 50,000 kronor;

3:o) höjes anslaget för utlämnade av premielån från i propositionen föreslagna 725,000 till 800,000 kronor; samt

4:o) medgives Kungl. Maj:t rätt att för 1929 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter;

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till beredande av möjligheter för lantarbetare och därmed jämställda mindre bemedlade personer att komma i besittning av jord för jordbruksbedrivande.

Stockholm den 14 mars 1928.

Per Edvin Sköld.

C. J. Johansson.

Emil Andersson,

Abel Andersson.

Edv. Uddenberg.

N. Björk.

Nils Olsson

Allan Andersson.

Herman Smedh.

i Rödningberg.

Anders Paulsen.

Bilaga.

A. I förslaget till kungörelse angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten vidtagas följande ändringar:

Efter § 3 införes en paragraf av denna lydelse:

I varje län skall finnas minst ett av egnahemsstyrelsen för två år i sänder utsett ombud med uppgift att företräda egnahemslåntagarnas intressen samt tillhandagå desamma med råd och upplysningar såväl vid övertagandet av egnahemslägenhet och dess bebyggande som även därefter. Såsom dylikt ombud bör utses för egnahemsverksamheten intresserad person, som besitter kunskap om jordbruks skötsel, ekonomi och bebyggande samt är förtrogen med förfarandet vid fastighetsöverlåtelser.

Till § 6 i Kungl. Maj:ts förslag fogas följande nya stycke:

De hushållningssällskapets tjänstemän, som hava åliggande att biträda egnahemsnämnden, få icke åtaga sig enskilda uppdrag åt jordsäljare.

§ 12 mom. 1 c) i Kungl. Maj:ts förslag erhåller följande lydelse:

c) att aktiebolaget eller föreningen har till uteslutande uppgift att befrämja förvärvandet av egnahem medelst statslån och statsanslag samt av Kungl. Maj:t, vid prövning i varje särskilt fall, finnes vara lämplig såsom mellanhand vid den statsunderstödda egnahemsrörelsen och bereda tillräcklig tryg-

het för, att egnahems förvärvande av mindre bemedlade personer bliver på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjat.

§ 12 mom. 3 utgår, såsom varande onödigt.

B. I förslaget till kungörelse med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten vidtagas följande ändringar:

§ 7 d) erhåller denna lydelse:

d) granska jordsäljares styckningsplaner, salupris och försäljningsvillkor, i anledning därav göra de erinringar och vidtaga de åtgärder, som kunna vara av behovet påkallade, samt medverka vid utväljandet av köpare ävensom, där så befinnes lämpligt, för jordsäljares räkning och på hans risk enligt skriftligt avtal ombestyrta hithörande verksamhets utförande.

Efter § 9 införes en ny paragraf av följande lydelse:

Jordförmedling av annan än hushållningssällskap.

§ 10.

Då annan låneförmedlare än hushållningssällskap planlägger styckning av område till egnahemslägenheter, skall preliminär plan för områdets styckning, exploatering och försäljning jämte kalkyler för styckningsföretagets genomförande ingivas till egnahemsstyrelsen senast åtta dagar innan åtgärder vidtagas för styckningslots utbudande till försäljning.

Om annan än låneförmedlare planlägger dylik styckning, skall motsvarande uppgifter i enahanda ordning ingivas till vederbörande låneförmedlare, vid risk att redan på grund av försummelse härutinnan egnahemslån icke komma att beviljas. Nu senast omförmälda uppgifter skola av låneförmedlaren ofördröjligen delgivas egnahemsstyrelsens ombud i länet.